

5. SIŁA PRZYJAŹNI W ŻYCIU CZŁOWIEKA

I. PROSPEKT WARTOŚCI

Naturalnym procesem jest, że człowiek rozwija się poprzez kontakt z innymi, dzieli się z nimi swoim życiem. Buduje z nimi wspólnotę, w której dba o dobro wspólne, miłując Boga i bliźnich. Przyjaźń jest relacją osób opartą na wzajemnym zrozumieniu, szacunku, zaufaniu i szczerości. Przyjaciele wspólnie, poprzez dialog rozwiązują konflikty, nieporozumienia. Rozumieją, że wartości tj. miłość, braterstwo, odpowiedzialność wynikają z wzajemnej pracy. Przyjaźń polega na okazywaniu troski o drugiego człowieka.

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój relacji interpersonalnych

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Kształtowanie postawy koleżeństwa i przyjaźni

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Świadomość tworzenia więzi psychicznej, która angażuje całą osobowość człowieka

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Co oznacza przyjaźń dla mnie?
- Czy mogę żyć bez przyjaciół?
- Czym jest lojalność?
- Jak zbudować trwałą, długoletnią przyjaźń?

1.5. ZADANIA DLA UCZNIĄ, SAMOWYCHOWANIE

→ NORMY

- Przyjaźń ma być bezinteresowna.
- W prawdziwej przyjaźni nie ma zaborczości ani zazdrości.
- Relacje przyjacielskie wzmacniają poczucie własnej wartości.
- Przyjaciele są wobec siebie otwarci, mają do siebie zaufanie.

→ ZASADY

- Wspieram i akceptuję swojego przyjaciela takim, jakim jest.
- Opiekuję się swoim przyjacielem, jeśli tego potrzebuje.
- Często planuję przyjacielskie spotkania.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

→ NORMY

- Potrzeba zawierania i pielęgnowania przyjaźni.
- Doświadczenie miłości i poczucia bezpieczeństwa w rodzinie warunkuje pozytywne relacje dziecka z rówieśnikami.
- Brak więzi rodzinnych, zranienia spowodowane odrzuceniem przez rodziców są przyczyną oziębłości emocjonalnej u dzieci.

→ ZASADY

- Uczę młodego człowieka, jak ważna w ich życiu jest przyjaźń i towarzyszące jej wartości: zaufanie, lojalność, bliskość.
- Staram się wytłumaczyć dziecku, czym są więzi międzyludzkie i jak ważną rolę spełniają w życiu.
- Uczę dziecko autorefleksji. „W jaki sposób okazujesz swoją przyjaźń koledze lub koleżance?”

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

→ NORMY

- Szczerść jest głównym fundamentem przyjaźni.
- Przyjacielem jest ten, kto akceptuje drugą osobę taką, jaka jest.
- Przyjaźń opiera się na autentycznej relacji ludzkiej.

→ ZASADY

- Często rozmawiam z wychowankami o znaczeniu przyjaźni w życiu.
- Staram się wyjaśnić uczniom, jak postępować, żeby być dobrym przyjacielem.
- Mówię, jakie cechy charakteru ułatwiają nawiązywanie i utrzymanie przyjaźni.
- Organizuję integrujące spotkania dla moich wychowanków.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Zainicjuj i przeprowadź z uczniami dyskusję na temat przyjaźni.

Pytania pomocnicze:

- Co to jest przyjaźń?
- Jak należy postępować, aby znaleźć przyjaciela?
- Jakie są cechy dobrego przyjaciela? Uczniowie podają przykłady. Ponadto, wypowiadają się o sobie, jacy są wobec swoich kolegów/koleżanek. Określenia wypisują na tablicy i formułują wnioski na temat znaczenia przyjaźni w ich życiu. Chętni uczniowie opowiadają na forum klasowym o osobie, która została ich przyjacielem oraz o tym, co spowodowało, że wzbudziła w nich sympatię.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Prawdziwy przyjaciel w życiu nastolatka jest bardzo potrzebny. To jemu może się zwierzyć ze swoich sekretów lub problemów. Przyjaciel ma podobne przeżycia, kłopoty, radości. Z przyjacielem można porozmawiać o wspólnych zainteresowaniach, doświadczeniach.

1.10. ZAGROŻENIA

Młody człowiek w swoim życiu może napotkać wielu różnych ludzi. Zdarza się, że obdarzamy uczuciem przyjaźni kogoś, kto nie potrafi odpowiedzieć tym samym. Dlatego należy być przede wszystkim ostrożnym, czasem warto zawierzyć doświadczeniu swoich rodziców, dziadków czy wychowawców. W wyniku nieporozumień, konfliktów może dojść do rozpadu zaistniałych przyjaźni. Bardzo często okazuje się, że przyjaciele mają jednak inne zainteresowania, odmienne plany życiowe lub też pewne rozbieżności w samym rozumieniu pojęcia przyjaźni. Tempo świata współczesnego powoduje, że młodzi ludzie są wyalienowani, nie mają czasu na przyjaźnię, związki. Coraz częściej wybierają życie w pojedynkę, a gdy doskwiera im samotność, włączają telewizor, komputer, radio albo dzwonią do znajomych.

II. WYBRANA LITERATURA Z KOMENTARZEM

DZIENNIK 1954

Zabierałem się do wyjścia około pierwszej, ale władował się Kisiel. Przyjechał rano z Krakowa, ledwo się posnuł trochę po mieście i przygnało go do mnie. Teraz jest okres wielkiej zgody i budujących uczuć. Kisiel twierdzi, że mu mnie brak w Krakowie, ja tęsknię za nim w Warszawie. Kiedy przyjeżdża, wysiaduje po całych dniach u mnie i bardzo się kochamy. Nie zawsze tak jest. Obaj wiemy, że to, co nas łączy (przyjaźń? lojalność? nie słabnąca gotowość do dziesięciogodzinnych rozmów i sprzeczek?), to chyba już przetrwa. Ale są przyływy i odpływy, oziębienia, zniechęcenia, wzajemne lekceważenie. Niemniej, mała fotografia Kisiela tkwi w tej samej ramce co zdjęcie matki na biurku, zaś Kisiel przez ostatnie dwa lata dawał dowody, że powierza mej opiece i współudziałowi nader ciężkie sprawy swego życia. Sądzę, że jestem mu jednym z najbliższych ludzi, wiem na pewno, że jest takim dla mnie. Nie mam przed nim niczego do ukrycia, mimo że o pewnych rzeczach po prostu się nie mówi; gdyby zażądał o nich rozmowy, otrzymałby ją równie szczerą, jak te, które w chwilach ważnych miały między nami miejsce. Tak jest od lat ośmiu i wierzę, że tak będzie dalej. Bardzo bym tego chciał.

↑ L. Tyrmand, *Dziennik 1954*, Polonia Book Fund, Londyn 1980, s. 91.

KOMENTARZ

Dziennik 1954 Leopolda Tyrmanda dotyczy m.in. sytuacji politycznej Polski pod rządami stalinowskimi. Autor książki przedstawia rzeczywistość socjalistyczną, czyli czasy dorastania dziadków dzisiejszych licealistów.

Zamieszczony powyżej fragment *Dziennika 1954* ilustruje wartość prawdziwej długoletniej przyjaźni. Autor w swoim pamiętniku opisuje obraz codziennego życia Warszawy lat 50., przywołując sylwetki bliskich mu osób, znanych i lubianych twórców m.in. swojego przyjaciela, którego bardzo cenił, Stefana Kisielewskiego – barwną postać polskiej sceny muzycznej, pedagoga, krytyka muzycznego, publicystę i pisarza. W sposób szczegółowy opisuje panującą pomiędzy nimi przyjaźń, opartą na wspólnych dyskusjach i lojalności. Zaznacza, że czasem zdarzają się pewne momenty, w których dochodzi do sprzeczek w ich relacji. Jednak autor jest pewien, że ich przyjaźń przetrwa takie wzloty i upadki.

III. NAUCZANIE

3.1. NAUCZANIE FILOZOFICZNE

Wielu filozofów rozważało zagadnienie przyjaźni. Jednym z nich był profesor Leszek Kołakowski. Przyjaźń stawiał jako pierwsze z dóbr ważnych w życiu człowieka. W swoich przekonaniach filozoficznych wskazał, że z zagadnieniem tym wiążą się takie wartości jak: zaufanie, bezpieczeństwo, wybaczenie sobie, a także prawdziwa przyjaźń pozostaje stała, mimo upływających lat. Zdaniem filozofa „Przyjaźń prawdziwa tym się odznacza, że trwa prawie nieporuszona przez czas; ileż to razy zdarzało się nam w naszym wieku nomadycznym zobaczyć przyjaciela po wielu latach niewidzenia i natychmiast przyjaźń i porozumienie wracają, jakby tych lat nie było, jakby przyjaźń na czas była odporna!”¹.

Z kolei, według koncepcji filozoficznej Ericha Fromma uczucie przyjaźni pobudza człowieka do empatii, troski, szacunku oraz odpowiedzialności względem drugiego człowieka. Dzięki doświadczaniu tej wyjątkowej relacji człowiek wzbogaca swoje życie. Zdaniem filozofa „miłość braterska jest miłością do wszystkich ludzi: charakteryzuje ją brak wyłączości. Jeśli rozwinąłem w sobie zdolność kochania, nie mogę nie kochać swoich braci. W miłości braterskiej zawiera się uczucie zjednoczenia z wszystkimi ludźmi, ludzkiej

1 L. Kołakowski, *Mini-wykłady o maxi-sprawach. Trzy serie*, wyd. Znak, Kraków 2003, s. 168.

solidarności i pojednania. Miłość braterska opiera się na uczuciu, że wszyscy jesteśmy jednością”².

O zjednoczeniu się z drugim człowiekiem wiele można odnaleźć w filozofii św. Tomasza z Akwinu. Zjednoczenie, o którym pisze, określa jako przyjaźń – człowiek obdarzający miłością drugą osobę, który życzy jej wszelkiego dobra. Święty Tomasz dalej wskazuje, że „należy mówić o miłości do samego siebie, na ile własny byt jest dobrem godziwym, i jest godny tego, aby był kochany. Ta miłość jest tą, umożliwiła pojawienie się późnej miłości pożądawczej, ponieważ nikt nie szuka dobra dla siebie, jeśli najpierw nie kocha samego siebie. Co więcej, miłość do samego siebie jest korzeniem przyjaźni”³.

3.2. NAUCZANIE DYDAKTYCZNE I PEDAGOGICZNE

Przyjaźń ma ogromny wpływ na prawidłowy rozwój człowieka. Relacje przyjacielskie przyczyniają się do wzmocnienia wśród młodych osób poczucia własnej

2 E. Fromm, *O sztuce miłości*, tłum. A. Bogdański, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2008, s. 56.

3 Tomasz z Akwinu św., *Dysputy o dobru. Dysputy problemowe o prawdzie. Kwestie 21-22*, tłum. A. Białek, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2019, s. 366.

wartości. Przyjaźń to dawanie drugiemu człowiekowi wsparcia emocjonalnego i społecznego.

W procesie dydaktycznym należy przede wszystkim zwrócić uwagę na kwestię przybliżenia uczniom wiedzy o emocjach, zasadach obowiązujących w życiu codziennym, które poprawią ich kontakty w grupie rówieśniczej. Dzięki tym czynnikom w bardzo dobry sposób buduje się wspólnota klasowa. Warto również zaznaczyć, że młody człowiek powinien nawiązywać zdrowe relacje interpersonalne nie tylko w szkole, ale również w innym środowisku.

3.3. NAUCZANIE PSYCHOLOGICZNE

Przyjaźń odgrywa ważną rolę w życiu. Jest wartością, dzięki której człowiek realizuje prawdziwą więź z inną osobą. Jest pewnego rodzaju wyzwaniem dla człowieka wchodzącego w dorosłość. Przyjaciel to osoba, która troszczy się o swojego przyjaciela przeżywającego smutek, dzieli z nim zainteresowania, opowiada o swoich poglądach, wyraża przekonania o życiu.

Młode osoby, wchodzące w wiek dorastania, wyrażają nieograniczoną wiarę w swojego przyjaciela, ponieważ czują w nim wsparcie, podziwiają swoje zalety i akceptują wady. Przyjaźń nastolatków polega na bezgranicznej fascynacji i dotyczy przede wszystkim osób, które nie czują głębszej relacji emocjonalnej ze swoimi rodzicami. Właściwe traktowanie i pielęgnowanie relacji przyjacielskich takimi postawami jak: szczerść, uprzejmość, tolerancja, szacunek, przyczyniają się do wzmocnienia trwałości przyjaźni. W przyjaźni, podobnie jak w innych relacjach koleżeńskich, bywają wzloty i upadki. Przyjaciele mogą próbować zażegnać kryzys. Niezwykle ważna jest wtedy cierpliwość, szczerść, dojrzałość oraz empatia.

IV. NAUCZANIE RELIGIJNE

4.1. TEOLOG

W Ewangelii Jezus daje nam wskazówkę, jak stać się jego przyjacielem. Uczy nas, chrześcijan, przyjaźni. Jezus mówi o swoich uczuciach, a także o nas, że jesteśmy Jego przyjaciółmi. Przyjaźń z Bogiem polega na zachowywaniu przykazań i miłości braterskiej (por. J 15,14-15). Stosując się do Jego nakazu powinniśmy być wierni i lojalni wobec bliźniego. Przyjaźń ludzka polega na czynieniu dobra drugiej osobie, a także na świadomości, że wszyscy jesteśmy braćmi, dziećmi Boga.

4.2. NAUCZANIE PAPIESKIE

”

Szczególnie jednak uczymy się człowieka, obcując z ludźmi. Trzeba, ażeby młodość pozwalała wam „wzrastać w mądrość” przez to obcowanie. Jest to przecież czas, w którym nawiązują się nowe kontakty, koleżeństwa, przyjaźnie, w kręgu szerszym niż sama rodzina. Błogosławione będzie to doświadczenie młodości, jeżeli stopniowo nauczycie się z niego owej zasadniczej prawdy o człowieku, prawdy, którą syntetyzuje znakomity tekst konstytucji *Gaudium et spes*: „Człowiek będąc jedynym na ziemi stworzeniem, którego Bóg chciał dla niego samego, nie może odnaleźć się w pełni inaczej, jak tylko poprzez bezinteresowny dar z siebie samego” (KDK 6).

↑ Jan Paweł II, *List do młodych Parati semper*, w: tegoż, *Dzieła zebrane*, t. 3, *Listy*, red. P. Ptasznik, Wydawnictwo M, Kraków 2007, s. 251-275.

„ Czym jest naprawdę przyjaźń? *Idem velle, idem nolle* – pragnąc tego samego i nie chcieć tego samego, jak mawiali starożytni. Przyjaźń jest jednością myślenia i woli. Pan mówi nam to samo z wielkim naciskiem: „Znam [owce] moje, a moje Mnie znają” (J 10,14). Pasterz woła swoje owce po imieniu (por. J 10,3). On zna moje imię. Nie jestem jakąś anonimową istotą w nieskończonym wszechświecie. Zna mnie w sposób całkowicie osobowy. A czy ja znam Jego? Przyjaźń, którą On mnie obdarza, może oznaczać jedynie, że ja też mam starać się coraz lepiej Go poznać; że ja poprzez Pismo, sakramenty, spotkanie na modlitwie, świętych obcowanie, osoby, które przychodzą do mnie i które On do mnie posyła, mam starać się coraz lepiej Go poznawać.

↑ Benedykt XVI, *Już nie służy, ale przyjaciele. Homilia w uroczystość Świętych Apostołów Piotra i Pawła i 60. rocznicę święceń kapłańskich Benedykta XVI*, 29.06.2011, [online:] https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/homilie/ppawla_29062011.html [dostęp: 29.03.2022].

„ Nasza praca z bliźnimi w potrzebie, nasza praca w miłości, w dziejach miłosierdzia prowadzi nas do Pana, ponieważ widzimy Chrystusa w tym bracie czy siostrze potrzebującym.

↑ Franciszek, *Audiencja generalna. Tydzień młodzieży w Rio de Janeiro*, 21.07.2013, w: *Co Franciszek myśli o...?*, wybór i oprac. K. Pytlarz, Wydawnictwo WAM, Kraków 2014, s. 78.

4.3. PISMO ŚWIĘTE

„ Jeśli będziecie zachowywać moje przykazania, będziecie trwać w miłości mojej, tak jak Ja zachowałem przykazania Ojca mego i trwam w Jego miłości. To wam powiedziałem, aby radość moja w was była i aby radość wasza była pełna. To jest moje przykazanie, abyście się wzajemnie miłowali, tak jak Ja was umiłowałem. Nikt nie ma większej miłości od tej, gdy ktoś życie swoje oddaje za przyjaciół swoich. Wy jesteście przyjaciółmi moimi, jeżeli czynicie to, co wam przykazuję. Już was nie nazywam sługami, bo sługa nie wie, co czyni jego pan, ale nazwałem was przyjaciółmi, albowiem oznajmiłem wam wszystko, co usłyszałem od Ojca mego. Nie wyście Mnie wybrali, ale Ja was wybrałem i przeznaczyłem was na to, abyście szli i owoc przynosili, i by owoc wasz trwał – aby Ojciec dał wam wszystko, o cokolwiek Go poprosicie w imię moje. To wam przykazuję, abyście się wzajemnie miłowali.

↑ J 15,10-17.

4.4. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

„ Pierwszy człowiek nie tylko został stworzony jako dobry, lecz także ukonstytuowany w przyjaźni ze swoim Stwórcą oraz w harmonii z sobą samym i otacza-

jącym go stworzeniem. Stan ten przewyższy jedynie chwała nowego stworzenia w Chrystusie.

↑ KKK 374.

V. LITERATURA

Benedykt XVI, *Już nie służy, ale przyjaciele. Homilia w uroczystość Świętych Apostołów Piotra i Pawła i 60. rocznicę święceń kapłańskich Benedykta XVI*, 29.06.2011, [online:] https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/benedykt_xvi/homilie/ppawla_29062011.html [dostęp: 29.03.2022].

Franciszek, *Audiencja generalna. Tydzień młodzieży w Rio de Janeiro*, 21.07.2013, w: *Co Franciszek myśli o...?*, wybór i oprac. K. Pytlarz, Wydawnictwo WAM, Kraków 2014, s. 78.

Fromm E., *O sztuce miłości*, tłum. A. Bogdański, Dom Wydawniczy Rebis, Poznań 2008.

Jan Paweł II, *List do młodych Parati semper*, w: tegoż, *Dzieła zebrane*, t. 3, *Listy*, red. P. Ptasznik, Wydawnictwo M, Kraków 2003, s. 251–275.

Kołąkowski L., *Mini-wykłady o maxi-sprawach. Trzyserie*, wyd. Znak, Kraków 2009.

Schulz von Thun F., *Sztuka rozmawiania, Część 1: Analiza zaburzeń*, tłum. P. Wołyga, Wydawnictwo WAM, Kraków 2007.

Szczepańska M., Gaweł-Luty E., *Przyjaźń jako wartość w relacjach dzieci i młodzieży*, wyd. Impuls, Kraków 2009.

Tomasz z Akwinu św., *Dysputy o dobru. Dysputy problemowe o prawdzie. Kwestie 21–22*, tłum. A. Białek, Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2019.

Tyrmand L., *Dziennik 1954*, wyd. Polonia Book Fund, Londyn 1980.

Zwoliński A., *Słowo w relacjach społecznych*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2003.